

Dr hab. inż. Justyna M. Bugaj, prof. UJ                      Kraków, 30 października 2020 r.  
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej  
Instytut Ekonomii, Finansów i Zarządzania  
Katedra Zarządzania Zasobami Ludzkimi



UNIwersytet  
JAGIELLOŃSKI  
W KRAKOWIE

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marty Skierniewskiej  
pt. *Zarządzanie procesowe kształceniem osób  
z niepełnosprawnościami w szkole wyższej*  
przygotowanej pod kierunkiem naukowym:  
promotor prof. dr hab. inż. Agnieszki Bitkowskiej oraz  
promotor pomocniczej dr hab. Małgorzaty Sidor-Rządkowskiej

Wydział Zarządzania  
i Komunikacji Społecznej

Instytut Ekonomii,  
Finansów i Zarządzania

#### Podstawa prawna opracowania recenzji

Podstawą opracowania recenzji jest pismo Dziekana Wydziału Zarządzania Politechniki Warszawskiej prof. dr hab. inż. Wiesława Kotarby z dnia 13 sierpnia 2020 r. w sprawie sporządzenia recenzji pracy doktorskiej pt. *Zarządzanie procesowe kształceniem osób z niepełnosprawnościami w szkole wyższej*, autorstwa mgr Marty Skierniewskiej.

Przedmiotem oceny jest wydrukowana w Warszawie w 2020 roku rozprawa doktorska, która zgodnie z wymogami prawnymi powinna stanowić **oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, potwierdzać ogólną wiedzę teoretyczną oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej** kandydata w danej dyscyplinie naukowej<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Art. 179. ustawy Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669) oraz wynikających z niej przepisów art. 14. oraz 20. Z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017, poz. 1789) oraz § 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 stycznia 2018 r. sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. nr 2018, poz. 261).

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5632

fax +48(12) 664 5857

[www.econ.uj.edu.pl](http://www.econ.uj.edu.pl)

[www.wzks.uj.edu.pl](http://www.wzks.uj.edu.pl)

1



## Kryteria oceny rozprawy doktorskiej

W recenzji przyjęto następujące kryteria oceny:

1. **ogólna wiedza teoretyczna** i problematyka badawcza;
2. struktura pracy i zgodność tematu;
3. cele rozprawy i pytania badawcze;
4. **oryginalność rozwiązania problemu naukowego**, w tym **umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej** lub **oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe**;
5. strona formalna i źródła informacji.

Wymienione kryteria stanowią dalszą treść niniejszej recenzji, którą kończy konkluzja.

## Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej i problematyki badawczej

Kształcenie wyższe osób z niepełnosprawnością (OzN) jest wyzwaniem dla wszystkich uczestników tego procesu: od kierujących uczelniami i nauczycieli akademickich, po niepełnosprawnych studentów. Kształcenie to nie sprowadza się tylko do uczestnictwa w zajęciach, ale również do możliwości współuczestnictwa osób z niepełnosprawnością w różnych aktywnościach oferowanych przez uczelnie szerokiej społeczności akademickiej. Zapobiega to wykluczeniu i izolacji tych osób oraz umożliwia im dalszy rozwój zawodowy. Tym bardziej, że osiągnięcia OzN mogą być znaczące w każdym obszarze aktywności prywatnej i zawodowej (np. sportowej: Natalia Partyka, turystycznej: Jan Mela, artystycznej: Monika Kuszyńska, czy naukowej: Stephen Hawking). Największe bariery związane z dostępem nie tylko do kształcenia OzN są najczęściej „stereotypową postawą myślową osób uważających się za pełnosprawne” (Siekierkowska 2020). Mimo to w literaturze można spotkać różny podział barier ograniczających zatrudnienie i edukację OzN. Do najbardziej popularnych można zaliczyć; bariery fizyczne, psychospołeczne i ekonomiczno-prawne (np. Podgórska-Jachnik, 2007; Konarska 2015; Biel-Ziółek 2017).

Doskonalenie procesów kształcenia jest wpisane w obowiązkową aktywność wszystkich uczelni. Wynika to z konieczności posiadania akredytacji uprawniającej (uprawomocniającej) tę działalność. Do kryteriów akredytacji (Rozporządzenie MNiSW z 12 września 2018 w sprawie kryteriów oceny programowej) zaliczyć można między innymi: „wsparcie studentów”, ocenę infrastruktury oraz właśnie „doskonalenie procesów kształcenia”. Oznacza to, że kierujący uczelniami muszą dołożyć wszelkich starań, by proces kształcenia spełniał wymagania wszystkich zainteresowanych, zatem studentów i potencjalnych studentów, społeczeństwo (w tym pracodawców i rodziców), a także



członków-ekspertów komisji akredytacyjnej. Infrastruktura uczelni ma być odpowiednia do warunków studiowania i „przyjazna” także dla studentów niepełnosprawnych. A „wsparcie dla studentów” ma nie sprowadzać się tylko do oferowania stypendiów (w tym naukowych czy socjalnych), ale także do pomocy psychologicznej, prawnej i innej (np. Konarska 2012; Rogaliński 2016). Z kolei proces kształcenia ma umożliwiać studentom rozpoczynającym studiowanie na osiągnięcie na koniec tego procesu efektów uczenia się na poziomie 6 lub 7 ramy kwalifikacji. To z kolei umożliwi absolwentom pełnosprawnym i niepełnosprawnym na spełnienie swoich zawodowych aspiracji, pozwoli na uniezależnienie się od rodziców i opiekunów, a także na rozwijanie swoich pasji.

Temat dysertacji jest zgodny z jej treścią, choć został sformułowany bardzo szeroko. Stąd od razu nasuwa się pytanie: dlaczego dysertacja nie dotyczy „procesu kształcenia osób z niepełnosprawnością” lub „zarządzania procesem kształcenia osób z niepełnosprawnością”. W tytule nie zostało dookreślone, że mgr Marta Skierniewska skupi się tylko na sytuacji w Polsce, ani że celowo ograniczy badania do jednej uczelni technicznej (stąd pytanie, **jak z procesem kształcenia osób niepełnosprawnych radzą sobie zagraniczne uczelnie techniczne?**).

W przedstawionej rozprawie część teoretyczna jest wprowadzeniem do części aplikacyjnej. Dysertację rozpoczyna obszerny wstęp, który uzasadnia podjętą przez mgr Martę Skierniewską problematykę. Jest w nim najpierw wskazany dobrze rozpisany kontekst badawczy, zarówno z perspektywy prawnej, jak i założeń badawczych. Tutaj zwrócono uwagę szczególnie na „racjonalne uzasadnienie” ograniczeń w studiowaniu OzN w stosunku do osób pełnosprawnych oraz konieczność otwarcia systemów szkolnictwa wyższego na niejednorodną grupę, która jest zdolna do studiowania. Tutaj też słusznie podkreślono, że jedynym ograniczeniem warunków kształcenia powinny być przepisy związane z wykonywaniem danego zawodu oraz bezpieczeństwo OzN. Następnie krótko opisana została luka wiedzy, w której stwierdzono właściwie, że opracowanie przejrzystych podstaw metodycznego zdefiniowania warunków organizacyjno-technicznych i finansowych pozwalających niepełnosprawnym na studiowanie na poszczególnych kierunkach studiów jest konieczne i stanowi lukę metodyczną i aplikacyjną. Podkreślono również, że OzN napotykają wciąż na wiele barier, a system edukacji wyższej nie potrafi sobie z tym kompleksowo poradzić. Jako kolejny podrozdział we wprowadzeniu został opisany problem badawczy oraz cele i pytania badawcze, które jednak tutaj powinny być tylko wspomniane, a szerzej opisane w rozdziale 3, podobnie jak program badań. Na koniec tej części właściwie i krótko opisano strukturę pracy. Każdy rozdział poprawnie rozpoczyna krótkie wprowadzenie i kończy krótkie podsumowanie.



Rozdział pierwszy przedstawia determinanty studiowania OzN w szkołach wyższych, jak również ukazuje dwa dotychczasowe podejścia do niepełnosprawności: z perspektywy medycznej i ubezpieczeń społecznych. Słusznie zostają tutaj opisane i wyprowadzone pojęcia „niepełnosprawności” i „osoby niepełnosprawnej”. Te rozważania kończy propozycja autorskiej definicji niepełnosprawności (str. 28), która moim zdaniem powinna się znaleźć w części aplikacyjnej dysertacji. W dalszej części rozdziału 1 zostały opisane klasyfikacje i rodzaje niepełnosprawności oraz programy i narzędzia wsparcia OzN. Przy czym „rodzaje niepełnosprawności” zaprezentowane na rysunkach 4-7 również powinny się znaleźć w części empirycznej, jako autorskie rozwiązania. W rozdziale tym podkreślono, że jedyną barierą uniemożliwiającą studiowanie na danym kierunku studiów powinno być bezpieczeństwo OzN oraz bezpieczeństwo innych osób, na które oddziałuje zachowanie OzN. W tej części zdecydowanie brakuje odwołania do międzynarodowych dobrych i złych praktyk, jak również do międzynarodowych publikacji w tym obszarze.

Rozdział drugi rozpoczęto najpierw słusznie od ogólnego przedstawienia funkcjonowania szkoły wyższej i specyfiki zarządzania procesowego. Niestety zagadnienia te zostały opisane krótko i bardzo ogólnie. Ukazano tu szczątkowe, choć bardzo ciekawe opisy praktyk uczelni zagranicznych w relacji z OzN (str. 59). Nie ma jednak przedstawionych źródeł pierwotnych informacji o tych praktykach, choć te dane powinny znajdować się na stronach internetowych wymienionych uczelni (czyli są łatwo dostępne). Następnie słusznie skupiono się na opisie systemów edukacyjnych wspierających potrzeby OzN. Umieszczono tutaj ciekawą analizę SWOT dotyczącą dostępności OzN do kształcenia w szkole wyższej. W tej części wartością dysertacji jest wyprowadzenie definicji „barier” edukacji wyższej, w tym ukazanie autorskiego podziału barier wobec OzN. Podział ten moim zdaniem, powinien się znajdować raczej w części aplikacyjnej dysertacji, podobnie jak rysunek 12 przedstawiający brak dostępności OzN do edukacji na poziomie wyższym (str. 81). Następnie w tym rozdziale słusznie zwrócono uwagę na trendy rozwojowe i szanse dla studentów z niepełnosprawnością. W rozdziale tym znajdują się też graficzne przedstawienia i analizy danych statystycznych z GUS dotyczące ogólnych informacji związanych ze studiującymi niepełnosprawnymi. Stanowią one ciekawe informacyjne uzupełnienie rozważań w tej części. Rozdział kończy opis indywidualnego planowania sposobu kształcenia OzN oraz opis racjonalnej adaptacji procesu studiowania.

W rozdziale trzecim skupiono się na uwarunkowaniach procesu kształcenia OzN uwzględniając założenia badawcze, opis badań i pierwsze wnioski z badań. Jest to bardzo ważna część ukazująca strukturę przeprowadzonych badań, sposoby badania dokumentacji programu kształcenia wybranych kierunków kształcenia szkoły wyższej technicznej oraz ich szczegółową charakterystykę. Przedstawiono tutaj także porównanie badanych kierunków



kształcenia w czytelnej tabeli 19 (str. 117) oraz opis studiowania na wybranych wydziałach. Szczegółowo opisano kroki postępowania w audycie kształtowania warunków kształcenia dla OzN na wybranych wydziałach Politechniki Warszawskiej (str. 124-131), które są autorskim podejściem i stanowią aplikacyjną wartość dodaną dysertacji.

W rozdziale czwartym dobrze opisano autorską i złożoną metodę określania warunków kształcenia OzN w szkole wyższej, opracowaną przy wykorzystaniu podejścia procesowego oraz Strategicznej Karty Wyników. Nie podano jednak definicji samej „metody”, ani nie podano co to znaczy „określanie” warunków kształcenia OzN. Następnie słusznie zwrócono uwagę na rolę misji i wizji uczelni w kształtowaniu podejścia procesowego do kształcenia OzN. Właściwie też uwzględniono perspektywy: finansową, procesów wewnętrznych, wiedzy i rozwoju oraz OzN jako bezpośrednich interesariuszy i beneficjentów kształcenia. Opisano tutaj szczegółowo procesy realizacji uczestnictwa OzN na wydziale uczelni przedstawiając je w czytelnej tabeli (str. 140-144) i zwracając słusznie uwagę na rolę właścicieli opisywanych procesów. Następnie zobrazowano autorską mapę procesów: podstawowych, zarządczych i pomocniczych w kształtowaniu procesu uczenia OzN (str. 148). Nie jest do końca określony powód wyodrębnienia akurat takiego podziału w mapie procesów, stąd oczywiście nasuwa się pytanie, **czy procesy zarządcze nie są lub dlaczego nie są, częścią procesów podstawowych....** W tej części opisano również zasady równoprawnego dostępu OzN do studiowania. Zasady te są częścią „metody określania warunków kształcenia OzN”. Stanowią one również o wartości dysertacji, gdyż mogą być łatwo wdrożone do innych uczelni, w których kształcą się studenci niepełnosprawni. W dalszej części rozdziału przedstawiono kolejne autorskie podejście do klasyfikacji niepełnosprawności oraz zaproponowano organizację systemu kształcenia OzN. Przedstawiono graficznie 3 warianty organizacji systemu kształcenia OzN i opisano procesy realizacji uczenia OzN w czytelnych tabelach (od 24-26). Procesy te następnie zostały prosto i dobrze opisane w dalszej części rozdziału. Dalej przedstawiono matrycę powiązań poszczególnych kierunków kształcenia z rodzajami niepełnosprawności i to też jest ciekawym autorskim podejściem, interesującym, oryginalnym i możliwym do wdrożenia w innych uczelniach. Rozdział kończy opis audytu wewnętrznego warunków kształcenia, w którym najistotniejsze są cztery poziomy dojrzałości w kształtowaniu edukacji OzN na poziomie wyższym. One także mogą być wdrożone w innych uczelniach.

W zakończeniu znajdują się zarówno ważne części (wnioski z przeprowadzonych badań, ale to nie zostało doprecyzowane), jak i takie które z powodzeniem można połączyć z główną treścią (np. nie wiadomo, dlaczego w zakończeniu znajdują się dodatkowo: podsumowanie i wnioski). W tej części słusznym było wskazanie wkładu własnego Autorki oraz właściwym było określenie problemów badawczych na przyszłość.



Praca traktuje bardzo obszernie o „niepełnosprawnościach”, „kształceniu OzN” i o „procesach kształcenia” w szkołach wyższych, choć z drugiej strony samo „zarządzanie procesowe” jest dość mało opisane. Uważam jednak, że część teoretyczna w kontekście ogólnych zagadnień dotyczących podejścia procesowego do zarządzania kształceniem OzN w szkołach wyższych jest przygotowana wystarczająco dobrze i potwierdza znajomość wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości mgr Marty Skierniewskiej. Za to część aplikacyjna, przygotowana przez mgr Martę Skierniewską jest bardzo dobra. Rozwiązania opisane w dysertacji mają uniwersalny charakter i mogą być z powodzeniem wdrożone w innych szkołach wyższych.

Kryterium to ogólnie oceniam pozytywnie.

### **Ocena struktury pracy i zgodność tematu**

Rozprawa doktorska obejmuje 274 strony wraz z siedmioma załącznikami i streszczeniem po polsku i angielsku. Składają się na nią: cztery rozdziały, złożone następnie z podrozdziałów, wprowadzenia, kontekstu badawczego, luki wiedzy, problemów badawczych, celów i pytań badawczych, programu badań, zakończenia, podsumowania, wniosków, wkładu własnego do nauki, problemów badawczych na przyszłość, bibliografii, spisu rysunków (29), tabel (29) i załączników (7). Część podstawowa dysertacji znajduje się na 210 stronach. W pracy zastosowano przypisy w tekście. Całkowita objętość rozprawy odpowiada złożoności prezentowanej tematyki.

Struktura dysertacji jest nie zrównoważona. Cztery rozdziały dzielą się następnie na trzy lub cztery podrozdziały, wyjątkiem jest rozdział czwarty, który ma sześć podrozdziałów. Zdecydowanie mógłby on zostać podzielony na dwa mniejsze rozdziały, bardziej czytelnie przedstawiające prezentowane treści. Przedstawiona do oceny dysertacja stanowi logiczną całość podporządkowaną problematyce badawczej (od ogółu do szczegółu) oraz realizacji celu głównego. W dysertacji trafnie wyodrębniono część teoretyczną (rozdziały 1-2), część metodyczną (rozdział 3) i empiryczno-aplikacyjną (rozdział 4). Jednak „kontekst badawczy” i „lukę wiedzy” można było zmieścić we wprowadzeniu, przenosząc „problem badawczy oraz cele i pytania badawcze” do rozdziału 3, podobnie jak „program badań”. Dodatkowo „zakończenie” – jest zakończeniem i jednocześnie podsumowaniem całej dysertacji, nie ma potrzeby wyodrębniania w nim dodatkowych części takich jak: „podsumowanie” i „wnioski”. To jakby trzy razy pisać o tym samym... Nie wiadomo również, dlaczego w dysertacji można znaleźć liczne przykłady nagłówków nie wyróżnionych w spisie treści (np. „dyskusja pojęć” str.24, „klasyfikacje niepełnosprawności” str.28, „pozycja OzN w społeczeństwie” str. 47, i dalej). Niektóre z nich (np. „bariery edukacji wyższej dla studentów z niepełnosprawnościami” str. 68; „trendy rozwojowe i szanse dla studentów



z niepełnosprawnościami w szkołach wyższych” str. 85) stanowią ważne części mające implikacje praktyczne i stanowiące autorskie rozwiązania. To znaczy, że powinny mieć swoje miejsce w spisie treści i powinny znajdować się w części aplikacyjnej dysertacji.

Kryterium to ogólnie i całościowo oceniam pozytywnie.

### **Ocena celów rozprawy**

Celem głównym pracy było *opracowanie metody bazującej na podejściu procesowym, określania warunków kształcenia i jego uwarunkowań w szkole wyższej dla poszczególnych niepełnosprawności* (str. 16). Nie jest wprost wiadome, czy chodzi o „uwarunkowania metody” czy też „uwarunkowanie podejścia procesowego”. Autorce też pewnie chodziło bardziej o „osoby z poszczególnymi niepełnosprawnościami” niż dla „poszczególnych niepełnosprawności”. Ogólnie jednak cel ten oceniam dobrze. Został on określony w powiązaniu z tytułem, uwzględniając przedmiot i podmiot badań. Autorka sformułowała również 3 cele poznawcze (str. 16):

1. *ocena stanu formalnoprawnego OzN w szkołach wyższych;*
2. *zgromadzenie doświadczeń z realizacji założeń prawnych dotyczących OzN w wybranych szkołach wyższych;*
3. *identyfikacja barier ograniczających edukację OzN w przypadkach wybranych kierunków kształcenia w szkołach wyższych;*

i 6 celów utylitarnych (str. 16-17):

4. *określenie zasad, od najbardziej aksjologicznych począwszy, kształtowania warunków kształcenia dla poszczególnych niepełnosprawności w przypadku kierunków szkół wyższych technicznych;*
5. *opracowanie systematyki niepełnosprawności w świetle kryteriów odzwierciedlających specyfikę kształcenia;*
6. *opracowanie struktury modelowego procesu, którego zadaniem jest analiza tego jak zorganizowana jest realizacja programu kształcenia pod kątem uwzględniania udziału OzN;*
7. *opracowanie modelowej matrycy powiązań oferty kierunków kształcenia prowadzonych przez szkołę wyższą z poszczególnymi niepełnosprawnościami wg systematyki z celu 5;*
8. *opracowanie koncepcji doskonalenia (w tym oceny dojrzałości i zasad audytowania) rozwiązań zapewniania OzN adekwatnego dostępu do zdobywania wykształcenia wyższego;*
9. *opracowanie przykładowych alternatyw procesowego dostosowania wybranych programów kształcenia do poszczególnych niepełnosprawności, aby student OzN mógł w pełni uzyskać efekty kształcenia kierunku studiów.*

Cele poznawcze i utylitarne ogólnie oceniam dobrze. Czasem są zbyt rozbudowane (cel 4 i 8), z reguły jednak realnie określają zmierzenia badawcze. Przy czym niektóre z nich wymagają przeglądu praktyk międzynarodowych (np. cel 3), których w pracy nie ma. Na str.



17 mgr Marta Skierniewska starała się uzasadnić taki wybór celów. Nie zostały określone cele metodyczne, mimo, iż celem głównym pracy było opracowanie metody.

W wyniku krytycznej analizy literaturowej (polskiej) mgr Marta Skierniewska sformułowała 10 pytań badawczych (str. 18) które nie odpowiadają wprost celom:

1. *Czy podstawowe determinanty wpływające na obecne funkcjonowanie systemu edukacyjnego w Polsce gwarantują przestrzeganie Konwencji ONZ o Prawach OzN oraz Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce?*
2. *Jakie działania systemowe i standardy należy wprowadzić w politykę postępowania szkół wyższych wobec OzN?*
3. *Jak zmotywować kierownictwo szkoły wyższej, aby umożliwiło kształcenie OzN?*
4. *W jaki sposób można sprawniej niwelować bariery ograniczające edukację OzN w szkołach wyższych?*
5. *Jakie elementy doskonalące należy wprowadzić w metodach edukacji OzN?*
6. *Jakie alternatywy programowe należałoby opracować, aby wpłynąć na zwiększenie liczby studentów z niepełnosprawnościami w szkołach wyższych?*
7. *Czy potrzebna jest swoista redefinicja społeczeństwa uwzględniająca prawa wszystkich obywateli, także OzN?*
8. *Czy potrzebna jest nowa kwalifikacja niepełnosprawności, która odpowiada problematyce rozprawy czy też wystarczają obecne klasyfikacja?*
9. *Czy dostęp do dostosowanej oferty przez osoby o różnych potrzebach może zwiększyć liczbę studentów z niepełnosprawnościami w szkołach wyższych?*
10. *Czy dostęp do szerszej oferty programowej i możliwości studiowania wpłyną na większą aktywizację zawodową OzN?*

Pytania badawcze są prosto sformułowane, choć dość złożone w swej istocie i określają różny nakład pracy podczas badań: czasem bardzo duży (pyt.2 i 3; 9 i 10) lub stosunkowo niewielki (pyt 1,7 i 8). Pytanie 9 wymusza przedstawienie mocno subiektywnych opinii, a nawet prognoz, których w pracy nie ma, podobnie jak 3 i 10. Przy czym udzielone w tekście odpowiedzi nie zawsze odpowiadają stawianym pytaniom, np. odpowiedź na pytanie 3 dotyczące „motywowania kierownictwa szkoły wyższej, aby umożliwiała kształcenie OzN” sprowadza się do przedstawienia kilku organizacyjnych zaleceń, nie ma jednak nigdzie opisanych „motywowatorów” lub „sposobów motywowania kierownictwa”. Stąd też uważam, że na pytania te (3, 9 i 10) nie zostały prawidłowo udzielone odpowiedzi.

Niewątpliwą wartością w dysertacji jest podsumowanie i połączenie celów oraz pytań badawczych przedstawione w tabeli 28 (str. 201) w relacji z poszczególnymi podrozdziałami dysertacji i sposobem realizacji. Poprawia to znacznie czytelność i odbiór całej dysertacji, w tym dodatkowo podkreśla jej wartości aplikacyjne. Jednak nie umożliwia znalezienie odpowiedzi na przedstawione wcześniej wątpliwości w sprawie pytań badawczych.

Doktorantka nie określiła hipotez.

Całościowo to kryterium oceniam słabo.





## **Oryginalność rozwiązania problemu naukowego, w tym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej**

Określony w tytule rozprawy problem naukowy wymógł konieczność opracowania autorskiego podejścia do badania zarządzania procesowego kształceniem osób niepełnosprawnych. Złożoność tematyki dysertacji umożliwiała wykorzystanie różnych metod i narzędzi badawczych. Stąd zarówno do analizy procesu kształcenia osób niepełnosprawnych, jak i zarządzania tym procesem, można było podejść na różne sposoby.

Mgr Marta Skierniewska rozpoczęła proces badawczy od badania literatury przedmiotu (krajowej) oraz zaprojektowaniu badań własnych dotyczących kształcenia OzN w szkołach wyższych. Następnie przeprowadziła celowe wywiady bezpośrednie w siedmiu wybranych (w ramach pilotażu) szkołach wyższych: w tym dwóch publicznych technicznych szkołach wyższych, w trzech publicznych uniwersytetach, jednej publicznej akademii medycznej oraz jednej dużej niepublicznej szkole wyższej (str. 111). Na tej podstawie zdiagnozowała stan aktualny dotyczący barier, szczególnie infrastrukturalnych i edukacyjnych w podejmowaniu studiów przez OzN. W dysertacji nie zostało podane, kiedy zrealizowano wywiady, ani jakie pytania zostały zadane, choć wymieniono stanowiska osób badanych w poszczególnych uczelniach.

Następnie przeprowadzono badania zasadnicze w wybranej, jednej technicznej szkole wyższej wynikające z autorskiego podejścia badawczego (nie ma podanego terminu ich realizacji). Analizie podlegały programy kształcenia i warunki lokalowo-sprzętowe. Następnie oceniono bariery wynikające z systematyki niepełnosprawności oraz poszukiwano sposobów działania neutralizujących te bariery. Na podstawie tych działań opracowano własną definicję niepełnosprawności, opracowano autorską kwalifikację niepełnosprawności, autorską piramidę barier OzN oraz metodę określania warunków kształcenia OzN, na którą składało się pięć elementów (str. 20): zbiór zasad modelowego postępowania, klasyfikacja niepełnosprawności uwzględniająca specyfiką kształcenia w szkołach wyższych, struktura procesu, modelowa matryca powiązań ogółu kierunków kształcenia z akceptowanymi niepełnosprawnościami oraz koncepcja doskonalenia rozwiązań zapewniania niepełnosprawnym adekwatnego dostępu do zdobywania wyższego wykształcenia. Te działania pozwoliły także mgr Marcie Skierniewskiej na przygotowanie koncepcji oceny dojrzałości rozwiązań zapewnienia OzN adekwatnego dostępu do zdobywania wyższego wykształcenia. Wszystkie przedstawione autorskie rozwiązania problemu kształcenia OzN stanowią niewątpliwą wartość dysertacji i mogą zostać wykorzystane praktycznie we wszystkich uczelniach, w których studiują OzN. Potwierdzają





one umiejętność **oryginalnego rozwiązania problemu w oparciu o opracowanie projektowe** mgr Marty Skierniewskiej.

Metody badawcze w części teoretycznej obejmowały krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz źródeł statystycznych. W części badawczej z kolei obejmowały analizę dokumentacji źródłowej, analizę porównawczą oraz wywiad bezpośredni.

Umiarkowanie pozytywnie oceniam wykorzystane w rozprawie metody i narzędzia badawcze, podobnie jak umiejętność samodzielnego planowania pracy badawczej. Uważam, że były właściwe i umożliwiły osiągnięcie założonych celów. Choć zebranie opinii od innych interesariuszy (studentów, nauczycieli) lub z innej perspektywy (np. analiza zapisów w statutach czy regulaminach studiów szkół wyższych, analiza stron internetowych biur ds. niepełnosprawności w szkołach wyższych, jak też dobrych i złych międzynarodowych praktyk) mogłyby znacznie wzbogacić treścią całą część empiryczno-aplikacyjną dysertacji.

Przyjętą w pracy procedurę badania ogólnie oceniam jako poprawną i umożliwiającą w części znalezienie odpowiedzi na pytania badawcze w kontekście polskim, mimo wskazanych uchybień. Treść merytoryczna odpowiada zapotrzebowaniu teorii i praktyki w zakresie zarządzania poprzez doskonalenie procesu kształcenia osób z niepełnosprawnością w uczelniach. Największym atutem niniejszej dysertacji są jej wartości aplikacyjne. Zarówno opracowanie definicji niepełnosprawności, jak i nowej kwalifikacji niepełnosprawności oraz określenie warunków kształcenia osób z różnymi niepełnosprawnościami stanowią zbiór rekomendacji możliwych do zastosowania w różnych publicznych i niepublicznych szkołach wyższych. Mogą stanowić także podstawę do formułowania zaleceń dotyczących postępowania wobec osób niepełnosprawnych w tych jednostkach.

Ogólnie oceniam to kryterium pozytywnie.

### **Ocena strony formalnej i źródeł informacji**

Dysertacja jest przygotowana średnio starannie. Mgr Marta Skierniewska nie uniknęła błędów stylistycznych, w tym językowych i związanych z formatowaniem tekstu. Rysunki w większości są czytelne, jednak czasem są w nich za duże litery w stosunku do treści pracy (rys.4; 5; 6; 7) lub za małe (rys 2;28). Tabele są różnie sformatowane, raz wyjustowane (np. 16), a raz nie (np. 18), raz mają więcej „światła” (np. 4; 22) a raz mniej (np. 23). Czasem zawierają nagłówki „do góry nogami”, jak np. w tabeli 4 czy 27. Moim zdaniem wszystkie tabele powinny być sformatowane tak jak tabele 8 i 9.

Wykresy w tekście zostały niepoprawnie nazwane rysunkami (np. rys. 1 i następne). Dane liczbowe zostały zobrazowane w sposób czytelny, podobnie ich interpretacja pod wykresami jest dobra. Mgr Marta Skierniewska wykorzystała kolory z umiarem, co podkreśla



jej umiejętność przedstawiania graficznego danych statystycznych. Na wyróżnienie zasługują dokumenty fotograficzne i ich opis, stanowiące wynik przeprowadzanych audytów dostępności.

Ogólnie praca jest napisana zrozumiałym i poprawnym językiem.

W pracy zostało wykorzystanych 264 pozycji bibliograficznych (w tym tylko 10 anglojęzycznych). Zdecydowana większość pozycji bibliograficznych była przywoływana właściwie w przypisach w tekście. Bibliografia w większości jest aktualna i odpowiada poruszonym w dysertacji zagadnieniom.

Ogólnie oceniam słabo to kryterium.

## **Konkluzja**

Mając na uwadze wszystkie wady i zalety dysertacji, ogólnie oceniam pozytywnie rozprawę doktorską mgr Marty Skierniewskiej pt. *Zarządzanie procesowe kształceniem osób z niepełnosprawnościami w szkole wyższej*, napisaną pod kierunkiem naukowym promotor prof. dr hab. inż. Agnieszki Bitkowskiej oraz promotor pomocniczej dr hab. Małgorzaty Sidor-Rządkowskiej. Doktorantka opanowała ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o zarządzaniu i jakości oraz ogólną umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a także potwierdziła umiejętność oryginalnego rozwiązania problemu w oparciu o opracowanie projektowe. Uporządkowała i scharakteryzowała dorobek naukowy w obszarze procesu kształcenia osób niepełnosprawnych w kontekście polskim, poprawnie przeprowadziła i omówiła wyniki postępowania badawczego i sformułowała wnioski z badań. Potwierdziła niniejszym, że potrafi rozwiązywać oryginalne problemy naukowe w zakresie zastosowania wyników badań własnych oraz proponować wdrożeniowe zastosowania opracowanych rekomendacji.

**Moim zdaniem dysertacja mgr Marty Skierniewskiej spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim.** Moja ocena jej pracy w tym zakresie jest pozytywna.

